Seydayê Tîrêj

Mewlûda Pêxember

(bi Kurdmancî)

Veguhestina tîpan û pêşkêşkirin

Dilawerê ZENGÎ

Mafê çapê parastî ye

Daner: Seydayê Tîrêj.
Navê Pertûkê: Mewlûda Pêxember
Veguhestina tîpan û pêşkêşkirin:
Dilawerê ZENGÎ
Çapxane: Emîral
Beyrût – Libnan
Çapa yekemîn
2006

Pêşgotink

Bi navê Xudayê pak ê dilovan û mihrivan

Bêguman kevintirîn mewlûda ko bi zimanê Kurdmancî hatiye nivîsandin ya helbestvan û nivîskarê Kurd Mele Ehmedê Bate ye. Mele Ehmedê Bate (1417-1491), ji hoza Ertûşê ji gundê Batê ye. Mîr Celadet Bedirxan di kovara Hawarê hejmar:33, 1ê çiriya pêşîn 1941, rûpel: 9. di nivîsa xwe de ya bi navê (klasîkên me) de dibêje: (Melayê Japa der heqê Melayê Bate gotiye: Şahirê siyê jî Melayê Bate ye. Navê wî jî Mela Ehmed e. Eslê wî ji Bate ye. Bate gundek e, ji gundê di Hekariyan. Di tarîxa heşt sed û bîstî da peyda bûye, û zehf şihir û ebyat gotine. Dîwaneke mexsûs heye, qewî qenc e, û mewlûdeke kurmancî gotiye. Di Kurdistanê de ew meqbûl e; û heştê salî emir kiriye û neh sedê hicrî merhûm bûye. Di nêv gundê Bate de jî medfûn e). Li gora tiştê ko min bihîstiye Bate li Behdînan û li nîzingî Amediyê ye. Ji eserên Batê min bi tenê mewlûda

wî dîtiye. Herçî dîwan û şihirên wî ne, çavên min bi wan ne ketiye. Mewlûda wî di sala 1905an de li Misrê hate çap kirin. Heke ez ne şaş im ew mewlûd di sala 1919an de li Stenbolê jî ketiye çapê. Bi min re nisxeke destnivîs heye.

Dîrokvanê Kurd M.Emîn Zekî beg jî di pertûka xwe de (tarîxa Kurd û Kurdistan)ê de nivîsiye, ko: (Melayê Bate di navbera salên 1417-1495 an de jiyaye. Û gotiye, ko dîwanek û mewlûdeke wî hene.
Diyar e, ev Mewlûd gelek caran û li gelek deveran hatiye çapkirin. Mamoste Zeynelabidîn Zinar di pêşgotina Mewlûda Batê ya ko di sala 1992 an li Stanbolê careke din ji nû ve hatiye çapkirin, dibêje: Di çapa Mewlûdê ya bi tarîxa 1906 an de, 20 beş û 582 malik hene. Lê di ya Mele Mihemedê Wanî ya ku li Elmanyayê çap bûye, hin kêm û zêdetiya sernav û malikan heye.
Mewlûd bi awayê helbestên (Mesnewî) hatiye nivîsandin; her malik bi eynî qafiye ye û rêz bi yazdeh movik û kiteyan dikişin.

Mewlûda Melayê Bate, çawa ko tê zanîn, cara pêşîn ji aliyê A.Von Lecoq ve li Berlînê di sala 1903an de hatiye çapkirin. Ew çap, destnivîsa Mele Mihemedê Wanî ye, ko di 9ê Zilqe'idê, roja sêşemê, 1305an (1887) de hatiye nivîsandin û Lecok ew destnivîs di 9.12.1902an de ji çapê re, digel hinek destnivîsên din hazir kiriye. Piştre jî Kurdîzade Ehmed Ramizê Licî Mewlûdê di 1906 an de li Misrê daye çapkirin.
Diyar e, ev Mewlûda Batê, di nav Kurdan de, xwedî cihek bi qîmet û pîroz e, lewra gelek cara hatiye çapkirin û di gelek hicrên feqe û melayên Kurdan de dihate xwendin û jiber kirin.
Weharenge bandora vê Mewlûdê ne tenê li xwêneran, li feqe û melayan hebû belê, akam û bandoreke mezin li nivîskar û helbestvanên Kurdan jî kiribû, ji wan helbestvan û nivîskaran; nivîskarê hêja Mele Zahidê Hadiyê Endarî yê bi navê Zahidê Diyarbekirî dihate naskirin. Mele Zahid di sala 1935 an de li gundê Dêrsilê hatiye dinê. Li ber destê çend mele û şêxan hevotî azîn û rêza olî dibe. Ji sala 1959an heta bi sala

1969an, li bajarê Licê, di xwendegeha feqehan de ders daye.
Mele Zahidî daye ser rêç û şopa melayê Batê, û mewlûdeke nuh bi navê (Herdûbat) nivîsiye. Ez ne şaş im, melayê Zahidî peyrewî Mewlûda Batê kiriye. Ji hêlekê fisal û ezmûn û ji hêlekê din terazû û pîvana helbestnivîsê mîna Mewlûda Batê her du rêz bi yek qafiyê ne, û li ser yazdeh movik û kiteyan hûnayî ne.
(Herdûbat) 22 beş in, û 667 malik in. Ev Mewlûd di sala 1973an de li bajarê Diyarbekir nivîsiye, û di sala 1978an de jî, li Stanbolê di çapxana (Bayraktar) de bi wênekêşiya destxetên wî li çapê ketiye.

Nivîskar û helbestvanê navdar seydayê Tîrêj jî keda wî di vî warî de heye. Ewî jî mewlûdek bi zarê kurdmancî, bi helbestî, afirandiye.
Nivîskar û helbestvanê helbesta resen Tîrêj di sala 1923an de li parêzgeha Hisiçê- li gundê (Nicîm)ê hatiye dinê. Navê wî yê rast Nayif e. Ew kurê Heso ye. Gava ew dibe şeş salî, bavê wî

mala xwe koç dike û li gundê Sêmitik bi cih û war dibin. Tîrêj li wê derê û li cem mele Birahîmê Golî, Qur’anê û çend pertûkên olî dixwîne. Wek gelek helbestvanên Kurdan, ew jî di dibistana olî de dest bi xwendin û nivîsandinê dike.

Ew, di sala 1937an de hatiye bajarê Amûdê û li wê derê dest bi dibistanê kiriye. Pênc salan xwendiye. Lê ji ber mercên aborî xwendina xwe berdewam nekiriye. Li wê derê, têkiliyên wî bi helbestvanên mezin re mîna Cegerxwîn, Qedrî can, Hesen Hişyar û Nûredîn Zaza re xurt dibe. Bi akam û bandûra wan, evîna helbestnivî-sandinê di dilê wî de şax daye. Bi wan re xebata niştiman-perwerî kiriye û wek gelek welatperwer û ronakbîrên Kurda, seydayê Tîrêj jî, di nava civata Xoybûnê de cihê xwe girtiye. Ligel nivîsandina helbest û çîrokan têkoşînek ramyarî jî berdewam kiriye. Di sala 1952an de bi destê parastinê tê girtin û dîwanek ji helbestên wî yên ne belavbûyî jî tê talan kirin.

Piştî ko Seyda ji zindanê derdikeve, berî dide nav Erebên Cibûran û ji neçarî demek pir dirêj xwe li nav wan diparêze.
Di sala 1973an de berî dide bajarê Hisiçayê û li wir bi cih û war dibe, ta roja şemiyê 23.3.2002an de, li bajarê Hisiça, li Cizîrê, diçe ber dilovaniya xwedê. Cendekê wî li parêzgeha Hisiça, li gundê Gir-Keftar tê veşartin.

Di sala 1984an de, seydayê Tîrêj berî dabû bajarê Şamê. Li bajarê Şamê ji min xwest ez dîwana wî ya yekemîn (Xelat) ji tîpên erebî veguhêzim tîpên Latînî. Piştî ko min dîwana seyda bi dawî anî, ji min re got: Dilawer, Ji mêj de min Mewlûdek Kurdmancî nivîsiye ez dixwazim tu pêşgotinekê jê re binivîsî û wê jî bi tîpên Latînî biweşînî. Min cangiranî nekir, bi lez û bez Mewlûda seyda ji tîpên erebî werguhêrt tîpên Latînî û pêşgotinek jê re nivîsî. Mexabin ev Mewlûd ji bêçariyê weha ma. Ne seyda ev Mewlûd da çapkirin û ne jî min dikarî bû belav bikira. Bi saya Xwedê ev Mewlûd ji tariyê derket rohniyê.

Belê, Mewlûda seydayê Tîrêj bi navê (Mewlûda Pêxember) hatiye binavkirin. Li hin deveran bi navê (Mûlida Kurmancî) jî jê re hatiye gotin. Ev Mewlûd bi awayê helbestên (Mesnewî) hatiye nivîsandin; her malik bi eynî bare (qafiye) ye û rêz bi yazdeh movik û kiteyan dikişin. Mewlûda Tîrêj 323ê malik in, û 10 beş in.

Armanca me ji çapkirina (Mewlûda Pêxember) ev e; ko em vî berhemê hêja bigihînin destên xwênerên xwe û gewherek li gencîneya Tîrêj zêde bikin. Herweha em hêvîdar in ko dê bi vî karê hêja pertûkxana Kurdî pê dewlemand bibe û tîrêjine bi rohnî bidine toreya xwe ya Klasîk.

Berhemên Tîrêj yên çapkirî ev in:

1-Dîwana **Xelat**, pêşgotin: Dilawerê Zengî, Libnan- Beyrût- 1985.

Ev dîwan di sala 1990î li siwêdê jî hatiye çapkirin.

2-Dîwana **Zozan**, pêşgotin: Dilawerê Zengî, Libnan- Beyrût- 1990.

3-Dîwana **Cûdî**, pêşgotin: Dilawerê Zengî, Libnan- Beyrût- 1998.
4-**Serpêhatiyên Kurdan**(1).Ev kurteçîrok ji alî Şêx Tewfîqê Huseynî hatine wergerandin bo zimanê Erebî.

Berhemê Tîrêj yên ne çapkirî ev in:
-Dîwanek ji helbestan. Ya rast (çend helbestên destnivîs) in.
-Serpêhatiyên Kurdan(2).*

Dilawerê ZENGÎ

Bajarê Şamê

Mewlûda pêxember

Bi navê xudanê cîhan û felek
Xudanê hemî ins û cin û melek

Xudanê hemî murx û hov û teba
Xudanê meh û sal û roj û şeba

Yeke tim heye dê hebit her Xuda
Ne hinkûf û ne hember ne bav û ne da

Ne laş û ne ten, hem ne pê û ne çeng
Ne nîşan û ne çehr û kilîş û ne reng

Ne xwîn û ne agir ne ax û ne av
Ne roj û ne heyve, ne sî û ne tav

Ne sor û ne gewre ne kesk û ne şîn
Ne 'ewr û ne ba ye, ne misk û ne bîn

Li her cî dijî wî ne razan û xew
Ko herdem şiyar e, bi roj û bi şew

Çi pesnî bidim em ji wî re xelet
Çi rengî bidin wî ne ew reng e qet

Ji bo ademîzad weha mijde da
Bi zarê xwe î xweş we gotî: Xuda

Ne pêjin di rengê mi de merî
Binêre li tiştê ko min çêkirî

Xuda çêkirî asîmanê bilind
Sitêr kirne jê re wekî mûm û find

Hinek nalivin hin bi dewran û ger
Belavin ji hev hin li bin hin li ser

Ko ev heyv û roj tim ji rengê kelek
Li pê hev rewan in, di çerxa felek

Çi dûr û cidane gelek ew ji hev
Ji rojê re ro lê ji heyvê re şev

Ko her yek di şopa xwe de tê û diçî
Bi emrê Xuda tim diyek rê û cî

Cîhana mezin wî kire aferîn
Digel deşt û zozan li xakî zemîn

Şet û behre û gol û çi derya hemî
Ko tê û diçin tê de geşt û gemî

Ber û çol û koh û çiyayêd bilind
Weharenge şehr û çi bajar û gund

Rez û bax û mêrg û çi dehl û devî
Çem û cok û kanî newel û zevî

Ji bo ademîzad hemî çêkirî
Weharenge tacek ji hiş da serî

Xuda daye wî heybetek pir giran
Kirî serwerê mirx û hov û teban

Xuda daye wî ne'metin bê jimar
Digel hiş û tevdîr bi ziman û zar

Pêximber gelek rakirin wî ji wan
Ko rêça durist xweş bidin ber ewan

Gelek rakirin lê neşim ez bibêm
Lê çendan dê bêjim, bi kurtî û kêm

Nebî Nûh û Idrîs û Salih û Hûd
Nebî bûn li ser nejdê e'ad û semûd

Û Dawûd û Mûsa û 'îsa ji nûr
Bi Tewrat û Incîl we hem jî Zibûr

Hemî rakirin bo nejadê cîhan
Ko parêz bikin wan ji kufr û şeran

Ji bo ademîzad bibin rêber e
Bi zatê Xudê ew bikin bawer e.

*   *   *

Di qada hucazê ji nêv miletan
Xuda rakirî yek di dewra cîhan

Bi navê Mûhemmed bi zarê 'ereb
Kurê 'ebdillahê 'ebdil Muttelib

Weharenge Haşim û 'ebdil Menaf

Ko kalên di wî ne bi deng û bi nav

Lê bavê di bîst û yekî ew merî
Birahîm Xelîl e kurê Azerî

Diya wî bi navê Emîna Weheb
Ji tuxmê Qureyş in bi nav û neseb

Di roja duşembê duwazdê mehê
Rebî'a pêşîn ew li der Mekehê

Li xakê Hucazê ko ew nazenîn
Bi mizgîn ko ew hatiye der zemîn

Gelek hêvîdar im ji te ey Xuda
Bi heqê wî Pêxemberê ko te da

Bi heqê heval û hemî dost û yar
Digel min tu îro bibî alîkar

Heta ez ko çêkim evê Mewlidê
Di rêça te de, ez bikim vê kedê

Eger ne'b te be himmet û alîkar

Nikarin tu tiştî bikim ez tucar

Nemaze ko firset me nîne gelek
Ji xeşm û neyarî û zulma felek

Li dorê ko 'alem bigêrin civat
Li navê Mûhemmed bikin esselat.

*   *   *

Pêximber dema hate qada cîhan
Ewî dî ko 'alem di kufrek giran

Ne hîn û ne 'ilm û ne xam û qelem
Ne ol û ne dîn tev bi lat û senem

Hinek file hin jî cihû hin mecûs
'Eşîrêd giran Xezrec û Tey û Eûs

Qûreyîş û 'Ebada Rebî' û Muder
Ko herdem digel hev bi ceng û bi şer

Temîm û Hewazin bi gurz û bi şuyr

Xûza'e û Haşim bi bend û 'eşîr

Reş û tariyê girtiye ser cîhan
Nezan û xeşîm û hejar û xizan

Dema ko 'emir bûye çil sal temam
Li Mekê ew pêximberê xas û 'am

Di nîva şikefta Herra ya nemir
Mûhemmed nimêj û 'îbadet dikir

Ji nişka ve dîbû şikevta Herra
Hemî bûye rohnî ji mûm û çira

Li ser destê Cibrîl wehî jê re hat
Bi emrê Xuda roj li dunyê hilat

Bi lez rabû serxwe ewî mujde da
Bi dengê bilind wî bi navê Xuda

Bi dengê xwe bankir miletan temam
Ne ko bes 'ereb lê hemî xas û 'am

Çi Rom û çi Firs û çi Tirk û Teter

Çi Kurd û Ecem jî çi Hind û Qecer

Ko bawer bikin tev bi dînê temîz
Çi mêr û çi jin hem çi xort û çi qîz

Ji mezna kesê ko kirî bawerî
Berî herkesî bû Ebû bekirî

Ji pişka biçûkan bû Elyê mezin
Xedîce berî her keç û pîrejin

Weharenge Telhet û Se'ed û Se'îd
Zibêrê Ewam hem jî Hemza 'egîd

Eusmanê comerd û îmamê Eumer
Bi dîn re tebabûn ko bê ceng û şer

Eubêdê Verrah û kurrê Euf bizan
Tebabûn digel bê şek û bê guman

Li bin dara xurma ko wan her dehan
Bi sûnd û bi soz û bi dil û bi can

Înan bawerî wan bi Pêximberî

Mûhemmed ji bo xwe kirin serwerî

Ko rabin ji bo dîn bikin ew xebat
Li navê Mûhemmed bikin esselat.

*   *   *

Destpêka olperestiyê

Serokê cîhan bîrwer û haştîxwaz
Şahinşahê 'alem li textê Hûcaz

Rêzanê bilind rêberê ol û dîn
Mamostayê zana li xakî zemîn

Dema hate meydan şehê namîdar
Digel wî 'Elî ko bi dest Zulfeqar

Li dorê hemî dost û yar û heval
Bi wî re tebabûn bi can û bi mal

Îşaret dikir wî bi destê temîz
Gerîn lêv û dev xweş bi bendên hedîs

Weharenge Pêximberê dilmezin
Go: ey alê Mekê çi mêr û çi jin

Werin guh bidêrin li peyvên Xuda
Gelek mîr û paşa çi jar û geda

Civîne li dorê ji tuxmê 'ereb
Ji benda Ebû Cehl û bavê Leheb

Go: mizgîn didim we gelî mehrevan
Xuda şandime ez li qada cîhan

Baweryê bikin ez ko Pêximber im
Ji ola Xuda re bixwe rêber im

Bi zatê Xwedê hûn bikin bawerî
Bi min jî înan bin bi Pêximberî

Go: mizgîn bidim we, b' buhişta nemir
Azad bin ji dojê çi hûr û çi gir

Yê bawer nekî ew bi van gotinan
Mexabin dê ew bî gelek poşiman

Go: ev pût û lat û 'uzza û senem
Ji wer fêde nakî bi qend yek derem

Betal in ji bin ev kilîşêd kevir
Hemî mane xayiz kesên ko li wir

Wê gavê Ebû Cahilê har û dîn
Berî da Mûhemmed bi kerb û bi kîn

Bi fort û gefa geh bi ceng û bi şer
Bi peyvên ne xweş tev sixêf û xeber

Wisa jê re gotî neyarê Xuda:
Kî ey sêwiyê pir feqîr û geda

Go:sûndê dixwim ez bi heblê mezzin
Bi lat û bi 'uzza bi ola kevin

Tu carek dî rabî bi vê bangehê
Fermana te rakim ji vê Mekehê

Pêximber dima mest, demek pojinî
Lê paşê li rû wî nezanî kenî

Di pê re ewî dest bi jor hilveda
Bi peyvên di şêrîn di go:ey Xuda

Tu parêz bike miletêm her demî
Ji ber ko nezan û xeşîm in hemî

Ko dîn rohniya xwe bidî ser welat
Li navê Mûhemmed bikin esselat.

*   *   *

Baweriya gelek kesan bi olê

Di weqta Xuda ev cîhan afirand
Teb û mirx û hov û meriv tê'd civand

Hiyam û dem û dewr û çerx û felek
Çi derya û gol tev bi geşt û kelek

Ko ev tav û 'ewr û ev birq û ba
Û ev roj û hîv û surra der siba

Ko her yek dikî kar ew di şopa Xweda

Bi dor digerin tev bi emrê Xuda

Eger ko neba ev nîzam û hîsab
Cîhan dê bima tim wêran û xerab

Weharenge Pêximberêd rêçenas
Ne bûna rêber ew ji bo 'am û xas

Xweşî ne'd ketî der cîhanê tucar
Wê her dem bimaya di dest koledar

Ji rengê Ebû Cahil û Bû Leheb
Ji zengîn û hem xanedanêd 'ereb

Pêximber di weqta ko deng da cûhan
Bi wehî û bi pend hem bi nutq û beyan

Ji dûr û ji nêzîk li dor bûn xelek
Înan bawerî pê ji wana gelek

Ko Selmanê Faris ji tuxmê Ecem
Bi olê tebabû ji dûr hate cem

Umar ew ji Sûdan Sehîbî ji Rom

Bi dîn re tebabû li dor bûne kom

Ji şehrê Mekê ew Bilalê Hebeş
Ko ol eşkera kir bi wî dengê xweş

Dibê carekê yek meriv hate cem
Bi dest girt û lerzî ji ser ta qedem

Ji nişka ve rabû şehê dil mezin
Go:ey dost û yar û hevalên di min

Ne Kesra me îro ne jî Qeyser im
Ne xaqan û şah im ne jî begler im

Bi reng û qelafet ne j' we zêde me
Merivkî Xuda me yekî wek we me

Çi tiştê dibêjim ji wer yek bi yek
Hemî wehî û peyvên Xudayê felek

Pêximber dema ko wisa wî di got
Dil û cerg û mêlak ji wan tev di sot

Ji wê rojê pêve ko xelk bir bi bir

Bi dîn re tebabûn çi hûr û çi gir

Ze'îmên 'ereb pir li wan xweş nehat
Ko rojek ji rojan li hev bûn civat

Ko şêwra xwe danîn bi kerb û bi kîn
Bi kuştna Mûhemmed hemî axivîn

Hemî ew ko rabin bi ceng û bi şer
Ji Mekê hevalên di wî bikne der

Pêximber dema ko bihîst ev xeber
Mexabin gelek ma bi ax û keder

Gelek pojinî wê şevê dil bi xem
Ji nişka ve cibrîl ji jor hate cem

Silav lê kir û rûdinişt û kenî
Paşê jê re got: xem mexwe ezbenî

Metirs emebe dil bi xem tu tucar
Ji ber ko Xuda her bi ter alîkar

Wê ola pir deng bidî der zemîn

Wê dînê te bihjê heya Hind û Çîn

De rabe xwe karke tu ey Ehmed
Bi bala kevin da biçin nêk Xuda

De fermo ey pêximberê umetê
Bi kêf û xweşî da biçin hedretê

Ji balayê jorîn ko ev mijde hat
Li navê Mûhemmed bikin esselat.

Çûna wî li nêk Xuda

Ko Cibrîl dema gote wî ev suxwen
Pêximber helestî piya dev bi ken

Bi şahî berê xwe dida meqsedê
Heta ko bi çavan bibînit Xwedê

Ko Cibrîl digel wî tebabû bi şeb
Di roja dişem bîst û heftê receb

Ji şehrê Mekê ta bi Qudsê meşîn

Ji mizgefta Eqsa bi jor hilkişîn

Ji ser hîmê Yezdan bi bala ketin
Bi dergahê heq ew gihan ne'b çetin

Ko dengek dihatî ji nêk hezretê
Go: fermo ey Pêximberê ummetê

Pêlava xwe tenha ji pê der meke
Bi pêlava xwe 'erşêm tu pîroz bike

Eya pendegîr ko ji xwer guh bidêr
Li meznahiya wî tu carek binêr

Di weqta ko Mûsa li ser wê riyê
Di dî agirek wî li hêla çiyê

Çi pêtek bi şewq bû xuya bû ji dûr
Li jorê newalê li ser kohê Tûr

Li ba ket berî da çiyê wî merî
Ko bîne ji xwer hin ji wî agirî

Xuda bankirê go: linêk xwe bimîn

Newalapîroz e pêlava xwe dîn

Pêlava xwe Mûsa ji pê kir cida
Bi xwasî meşî bû huzûra Xuda

Binêre çi ferqek pir e ey bira
Bi meznahiya wî ji Pêximbera

Dema der vekir wî bi navê Xuda
Ji hêla newar pertewê hilveda

Xwe windakir û ew demek maye mest
Lê paşê li hember Xuda dest dibest

Vewesta li hember û ling kirne cot
Bi peyvên di şêrîn Pêximber digot

Selavêm bi pîroz li te ey Xuda
Bi vî rengî Yezdan li wî ho veda

Selavêm li te rêberê ola genc
Ewî go:li min û mirovên diqenc

Furuştan şehadet di dan hedretê

Nimêj nuh Xwedê ferkirî l' umetê

Dema şul temam bû, şehê namîdar
Li ser baskê Cibrîl ji jor hate xwar

Ji bala dema daketî Mekehê
Dî ko hê jî germe cihê xewgehê

Dema roj bi derket bi tîrêj û rav
Li çar goşê dunya kirî şewq û tav

Pêximber bi çûnê kirî deng û bas
Xelkê tev bihîstin hemî 'am û xas

Jin û mêr bi carek bi balêv meşîn
Ehlê Mekehê tev bi ser hilweşîn

Çi yar û heval bê jimar û hîsab
Çi gawir çi bawerker û dilxerab

Ko yekser bi carek li wî bûn civat
Ji nêv wan ebû Cahilê bê xelat

Go:şerm û fehêt ke bese ey sehar

Tu çawa bi jor ket çilo hate xwar

Go:bi emrê Xuda ez bi bala ketim
Li ser baskê Cibrîl ji jor daketim

Ebû Cahilî go eger rast dibê
Li rêça di Qudsê çi dî wê şebê

Pêximber digo: karewanekî mezin
Li rê bû ne ser jê xuyabû ne bin

Bi ser bar û bin bar hemî ew şutur
Sibê rojhilat dê xuyakin ji vir

Hevalên di wî bawerî pê kirîn
Heçî gawir û dilxerab pê kenîn

Wê gavê pêxember helestî piyan
Wî bendek ji Qur'an di xwendî li wan

Kesê ko ola xwe ew bête der
Xwedê wê hinek fêris û cengewer

Dê ew bêne ser we bi şerkî giran

Mirovin 'egîd û gelek pehlewan

Linêk pakî Yezdan giranqîmet in
Li wan nîne tirs û Xwedî heybet in

Ji wê ayetê hemî ketne hev
Dixwestin bizanin gelo kîne ev

Îşaret dikir ber bi selman ewî
Go: ev yek ji wane we alên di wî

Ji va gotinan hem ji wê ayetê
Gawir dilxerab tev ketin heybetê

Ji hev ew bi carek dibûn tar û mar
Tenê man li wir bes heval hem jî yar

Ko sehwa Pêximber bi ser wan dihat
Li navê Mûhemmed bikin esselat.

Derketina Pêximber û

hevalên xwe ji Mekehê

Welatê Hucazê dibû hilekan
Mekeh bûye gog ew di hol û şegan

Musilman û gawir cidabûn ji hev
Bi kîn û bi azar ko aryane pev

Mexabin ko wan gawirên dînbetal
Gelek zor didan Ehmed p hem heval

Li dora pêximber civîn dost û yar
Ko çara me îdî nema ji dest neyar

Pêximber ko şêwrek giran wî dibest
Digel dost û yarên xwe yî olperest

Ji Mekê biçin ew bi Mûhacirî
Bi vî rengî şiwra hema çû serî

Hevalên di wî derketin ew bi meş
Ji Mekê berî dan welatê Hebeş

Necaşî ewî padîşahê mezin

Bi cîkirne ew derketî mêr û jin

Di pê wan re pêximber û hem heval
Ji Mekê hemî derketin koçemal

Bi emrê Xuda derketin ew piling
Berî dane şehrê Medîna çeleng

Ko karwan xuyakir li ser wê riyê
Jin û mêr hemî derketin pêşiyê

Pêximber û yar tev kirin wan selav
Ko himbêz kirin hev wekî law û bav

Bi yek deng û zarî digotin keçan:
Bixêr hatî ey padîşahê zeman

Ko heyva cîhan e tu ey şah û ser
Ji ruknê yemanî li me daye der

Sezaye li me em bikin xidmetê
Bi emrê te Pêximberê ummetê

Ji ber ko tu hatî bi emrê Xuda

Di rêça te de em bikin canfida

Ew naga Pêximber li wê tim siwar
Li dorê civîbûn meriv bê jimar

Ji hawêr meriv pir dihatin gelek
Li dora nagê wan dikirne xelek

Li hefsarê nagê gelek dest pelîn
Heya deng ji wan çûye jorê zemîn

Ji alî xwe ve her kesî ko dixwest
Bi mêvanya pêximberê olperest

Ji wan re dibûn çend meriv hoşemend
Weharenge gotin ewan ev du bend

Ko hefsar bi bestin li dora serî
Berî bidne bajêr bela ew herî

Li ber dergehê kê mexel hate ew
Mêvanê wî ye padîşahê bedew

Ewê 'alemê tev biya wan kirin

Berî dane nagê ji cih rakirin

Ew naga Mûhemmed bi xeml û xêz
Berî dane bajêr li dû bûne rêz

Pêximber li wêna siwar hem digel
Li ber dergehê Bû Eyûb kir mexel

Dibû kêf û şahî li mala mezin
Tijî bûye hundir ji mêr û ji jin

Bi dîna Pêximber gelek şadibûn
Hinek rûdiniştin û hin radibûn

Ji ber 'alemê mal tijî tim dima
Ji der û ji hundir tu rê tê nema

Pêximber bi zarê xweyî pir temîz
Di peyvî ji benda Qur'an û hedîs

Ko bavê Eyûb pir gelek berx û kar
Wî ser jêkirin çend şutur hem dewar

Weharenge tuxmê mih û hem jî pêz

Ji goşt û birincê mesef kirne rêz

Ji bona Mûhemmed wî ev nan dida
Şehrî derketî ketne xêra Xuda

Di pêre Pêximber ewî mal bi mal
Belavkir li her malekê yek heval

Li bajarê Yesreb diman derketî
Li pey hev wehî ji nik Xuda daketî

Li ser destê cibrîl li gora demê
Li ser navê Pêximberê 'alemê

Ketin hîretê ew xwedî pût û lat
Li navê Mûhemmed vikin esselat.

Cenga Bedir

Li Yesreb diman ew du sala temam
Ko rojek ji rojan dihat yek piyam

Ko karwanekî pir giran tev şutur

Ji Şamê tê berê wî li hêla Bedir

Ko lokin hemî ew bi hejmar hezar
Digel karewan çil meriv kolejar

Digel kolejaran du mervên di xas
Bû Sifyan e yek yê di wî 'Emrê 'As

Ko ser bar û bin bar hemî dexil û dan
Ji sala ko ew sal bûha û giran

Sêsed kes Pêximber ko amade kir
Digel wan siwar bû, berî da Bedir

Kufara dema ko bihîstin piyam
Hezar kes ji Mekê siwar bûn temam

Li hinda Bedir tev gihiştîne hev
Ji toza siwara ko roj bûye şev

Şîhîn ketye hespa şûra da reqîn
Xuşîna rimma qade sor bû ji xwîn

Ko soz da hevala wî Pêximberî

Go:lêxin buhuşt hatiye ber derî

Li ser karewanî dibû ceng û şer
Ji xwînê meşîn ew mesîl û çeper

Demek pir ne çû leşkerê ol û dîn
Heftê kuştibûn yê ko mayî revîn

Kirin erxekê ew hemî laş û term
Pêximber gotarek bi hêdî û nerm

Dixwendî li wa kuştiyan û mirî
Go: tiştê xudayê me got bir serî

Xudayê we yê ji hîm û kevir
Çi tiştê ji wer go gelo ma çi kir

Yekî gote:ey rêberê 'alemî
Bikêre dipeyvî, mirîne hemî

Pêximber digotê: bi sûnda mezin
Bizane ji wan hûn ne guhdartir in

Pêximber û yara wekî mirxê baz

Berî dane ayesreb gelek serfiraz

Çi şahîk mezin ko bi ser wan ve hat
Li navê Mûhemmed bikin esselat.

Cenga Uhud

Ko bajarê Yesreb xweş û serfiraz
Cih û warê Pêximberê rêçenas

Dibû bingeha padîşahê cîhan
Dibû keşwer û payîtextê zeman

Di pê salekê re ji cenga Bedir
Bû Sifyan ji Mekê xwe amadekir

Digel sê hezar leşkerêd pêhlewan
Berî dane Yesreb, bi şerkî giran

Li Mekê meşîn lek bi lek bir bi bir
Daxwaza ewan heyf û tola Bedir

Berî dane Yesreb bi kerb û bi kîn

Tiyêd ceng û şer wek gurêd dev bi xwîn

Pêximber dema ko bihîst ev xeber
Ewî jî civandî hezar cengewer

Ji Yesreb meşîn bi xelîlî û def
Li çiyayê Uhud tev gihiştîne hev

Musulman û Gawir bi hev ariyan
Dibû şer di nêv wan newal û çiyan

Ko dijmin ji ber leşkerê ol û dîn
Şikestin bi carek hemî tev revîn

Di dîtin ji derbê di wan pir cefa
Ji ber wan neyar tevketin berqefa

Mexabin Musilam bi mal daketin
Sîpahên di wan tev ji ber hev ketin

Ji nû ve neyar tev li wan zîvirîn
Wê gavê Musilman ji ber wan revîn

Nema kes di şer de ewê se'etê

Revîn bil ji Pêximberê ummetê

Hevalên di wî pir ji wî bûne dûr
Di hatine wî pir rim û gurz û şûr

Pêximber ketî erxekê bêguman
Şikandin neyaran ji wî çend diran

Pêximber gelek nav di wana dida
Digo: ey Musilman û ehlêd Xuda

Metirsin ji cenga neyar hûn hemî
Vegeryan kirin cengeke Rustemî

Pêximber digel dost û yar û heval
Ji cenga Uhud tev vegeryane mal

Li Yesreb Musilman hemî bûn civat
Li navê Mûhemmed bikin esselat

Cenga Xundeq

Ko pênc sal temam bû ji wê hicretê
Neyarêd Xuda tev ketin heybetê

Ji Necdê heya dergehê Mekehê
Ji her êl û Nejid û 'eşîr û rehê

Ze'îmên di wan tev li hevdû gerîn
Li mala Ebû Cahilî tev civîn

Bi sûndê ko şêwra hema çû serî
Ko peyda bikin deh hezar leşkerî

Berî bidne Yesreb bi cerdek mezin
Bi koç û bi mal û bi qîz û bi jin

Pêximber dema ko bihîst ev piyam
Heval û hemî yar civandin temam

Rûniştin digel hev bi şêwrek giran
Xwe parêz bikin da ji cerda giran

Ko Selmanê Faris bixwe ew li bal

Pêximber ji wî ra digo: ey heval

Çi raya te ye ma ji vî leşkerî
Çi kin em. Ewî gote:Pêximberî

Di vê xundeqek rumkê kûr û fireh
Bikolin li dor Yesrebê asîgeh

Bi vî rengî em xweş dikarin bi wan
Bi parêz ne şehrê ji cerda giran

Weharenge fikra ewê Farisî
Ko çêtir didîtin ji ya her kesî

Bi şiwra di Selman gelek şadibûn
Li ser wê diman û hemî radibûn

Sibê ehlê Yesreb çi jin û çi mêr
Amade dibûn tev digel tevr û bêr

Pêximber bi wî destê nerm û temîz
Dikola berî her jin û mêr û qîz

Ko xundeq dikolan bi roj û şebê

Ji rengê xelek wan li dor Yesrebê

Xelaskirne xundeq ji her çar kenar
Di pêre digirtîne ser wan neyar

Digel deh hezar leşkerêd behlewan
Mexabin nikarin êrîş bikne wan

Tu hesp qet nikarin xwe çengkin ji ser
Ji ber xundeqê ew hemî man li der

Ko konê xwe danîn li dorê bi rêz
Diyarî hevûdû ketin herdû hêz

Dihatîne hevûdû bi tîr û kevan
Ko mehkê seraser wisa her diman

Musilman 'Emrê Uidê 'amirî
Ji gawir dikuştin di nîva şerî

Lê paşê 'icac û mûranek giran
Li wan radibû ew du roj û şevan

Hemî leşker û hem sîpahên neyar

Ji ber hev ketin tev dibûn tarûmar

Bû Sifyan û leşker ew cerda mezin
Şikestin vegeryane mal mêr û jin

Musilman zeman xwe li wana dihet
Li navê Mûhemed bikin esselat

Li hevhatina Hûdeybê

Bi yek salê piştî şerê Xundeqê
Pêximber xwe karkir digel bêreqê

Bi sîpah û leşker bi kar û bi bar
Digel yek hezar hem jî çarsed siwar

Berî daye Ke'bê lê Bekr û Qûrêş
Li hinda Hudeybê hemî ketne pêş

Bi rûbarê hevdû ketin rû bi rû
Di nav wan de çêbû gelek geftûgo

Musilman û Gawir li hev hatibûn

Ko deh sale dî ew nekin şer bi tûn

Lê soza xwe Gawir ne bir bû serî
Ji Xoza'iyan kuştibûn yek merî

Pêximber gelek azirî bû li ser
Civandî ewî deh hezar cengewer

Berî daye Mekê bi ceng û bi şer
Belê hilnetanîn kesî dest li ber

Bû Sifyan û 'Ebas tebabûn bi dîn
Ketin Mekehê bê şer û ceng û xwîn

Ko dîn eşkera bû, li mala Xuda
Li jorê meçîtê Bilal bang dida

Pêximber ko ew weqt û ew çax û dem
Şikandin hemî pût û lat û senem

Mekî şermîsar man li ber alê dîn
Li mizgeft û mala Xwedê tev civîn

Pêximber ji nişka bi ser wan ve hat

Teva ser tewandin li dor bûn civat

Pêximber digo: ey 'eşîra Qûrêş
Ji dest we medî pir cefa û dilêş

Go:çibkim ji we ez di vê se'etê
Ewab gote: Pêximberê ummetê

Birayê me ye hem tu lawê bira
Çi ferman û emrê te ye ser sera

Pêximber digo: û li rû wan kenî
Me azad kirin hûn hemî ezbenî

Mekeh ko vekir bû wî Pêximberî
Berî daye Xeyber digel leşkerî

Wî Xeyber vekir piştî cengek giran
Tu dijmin li hember Mûhemed neman

Cizîra 'ereb tev li ber wî vebû
Neman têde dijmin hemî berze bû

Ji derya Sipî ta tixûbê 'Ecem

Ji behra Xelîc ta Cizîra Qerem

Hemî ketye bin destê şahê cîhan
Ko al hate hildan li xan û seran

Ji Xeyber vegerya şehê haştîxwaz
Berî daye Yesreb gelek serfîraz

Ko Yesreb dibû bingeha 'ilm û dîn
Dibû keşwer û paytextê zemîn

Ji ola di nû şewqê daye welat
Li navê Mûhemed bikin esselat

Heca Xatira

Pêximber di sala dehê hicretê
Berî da Mekê ko hec û 'umretê

Ji Yesreb bi derket digel sed hezar
Meriv pêr tebabûn peya û siwar

Dema ko ewî hec xelas kir temam

Li dorê civîbûn gelek xas û 'am

Pêximber vewesta wê çax û demê
Gotarek dixwendî li wê 'alemê

Digo: ey gelî xweş heval û bira,
Heca dawî ye ev Heca Xatira

Ji dewra cîhanê ji vê dewletê
Nêzîk maye barkim biçim axretê

Ko dunya betal û cefa ye me bes
Çi ko payedar der cîhan nîne kes

Digel we dijîm ez di vê se'etê
Hemî guh bidêrin li vê şîretê

Di ola me de qet ne hin kolejar
Ne hin cirîtî hem ne hin bendewar

Mirovên reş û gewr hemî wek hev in
Ji yek dê û bav in, hemî yek reh in

Kurê Adem in û Adem ji xak

Yê çêtir ew e yê bi karê xwe çak

Xwîn û 'erz û malên di we li we heram
Xwedê ni'meta xwe li we kir, weselam

Gelek hêvî û tewqedar im ji we
Bi ola xwe bigrin me xatir ji we

Zimmîn ketye wê 'alema bê jimar
Girîn tev li ser wî şehê namîdar

Pêximber vegerya Medîna çeleng
Digel dost û yara meşîn ne'b dereng

Emir şêst û sê sal çira mileta
Li Yesreb nexweş ket bi serêş û ta

Di roja duşembê diwazdê mehê
Di pê ko vegerya ji der Mekehê

Di pê yazde sala ji wê hicretê
Pêximber wefat kir çûbû rehmetê

Li Yesreb veşartin şehê ummetê

Li ber wî vebû dergehê cinnetê

Xwedê xemlandî buhişta 'edin
Bi dîbac û istebreq û sundus in

Çemê kewser û hingiv û xemr û şîr
Li qada bihiştê meşîn pendegîr

Cewahir belav bû l' bihuşta nemir
Zibercet û elmaz û yaqût û dir

Bi ber xemilîn ew rez û dehl û dar
Ji xurmew tirî mişmiş û hem hinnar

Ji tuxmê kulîlkêd zer û kesk û şîn
Di baxê bihuştê hemî bişkivîn

Ko bîn didin ew gulêd renge reng
Tilûr tê dixwînin bi awaz û deng

Furuşt rêz bi rêz bê hesab û jimar
Ketin ber selavê ji her çar kenar

Şurust û perî tev ketin şehyetê

Ji bo dîtina serwerê ummetê

Xudayê dilovan bi navê xwe ke
Tu tîrêj ji rehma xwe bê par meke

Me parêz bike tu ji wê dojehê
Bihuştê ji me'r tu bikî bingehê

Me carek rehakî ji gunhê mezin
Wehem jî Musilman çi mêr û çi jin

Gelek hêvîdar im ji te ey Xuda
Me tevda bidî xatirê Ehmeda

Bi qasî hemî dar û ber û giya
Li ser canê Pêximber û Enbiya

Li ser canê şêx û melayên di qenc
Li ehlê Xwedê û mirovên di genc

Li dê û li bav û hemî salîhe
Li ser rûh û canê hema fatîhe…